

mogoča je, a nobenega jamstva ni! In le to jamstvo zahteva katoliška cerkev in zahteva ljubljanski škof! Jamstvo krščanske vzgoje pa more dati le katoliška cerkev, ki neodvisna od vedno se menjajočih mnenj in teženj brani stanovitno isto resnico in pravico!

To se pravi z drugimi besedami: Ljubljanski škof hoče imeti nad šolo in učiteljstvom vso oblast, on hoče, da bi mu bila vedno odprta vrata v naše učilnice, da bi vedno gledal na prste učiteljstvu, da bi tisti, kateri so mu najbolj prirasli k srcu, bili naši tožniki in sodniki, da bi si tolmačili naše delovanje še bolj po svoje, nego si ga sedaj, ko le iz dalje gledajo v naše šolske sobe, da se bi tisti, ki je zapal nemilosti gospodov „Slovenčevcev“, hipoma potisnil na cesto!

Stvar je taka: Uspehi ljudske šole so vidni in ne-utajljivi. Odkar imamo novo ljudsko šolstvo, je naš narod mnogo napredoval v vsakem oziru. Rad bere, rad se uči; mnogo bere in se mnogo uči. Dokaz temu je družba sv. Mohorja! To je storilo „liberalno“ učiteljstvo. Tu nam torej ne morejo do živga. A če bi jim bili v oblasti, bi nam, ki kažemo izven šole svojo liberalnost v pravem pomenu te besede, ki hočemo svobode in blaginje sebi in svojcem, ki se družimo z onimi, kateri so za napredek, a ki smo nasprotniki onim, kateri hočejo vse samo zase, kmalu zavili vrat, in naš stan bi polagoma izginil, in samostanske šole bi se ščepirile tod, koder gospoduje danes moderna ljudska šola!

In kdo nam more zameriti, da se bojujemo za svoj obstanek? Kdo se nam upa šteti v smrtni greh to, ker hočemo biti absolutni vladarji v tem, kar je našega? Saj ne pripoznava tudi cerkev nikogar razen svojih služabnikov višjega v tem, kar je njenega? —

Same lažnjive tirade! Pojdite, pojdite s samimi besedami! Dokazite! Ali klerikalci znajo samo obrekovati, ko pa se človek brani in bojuje proti njim, zaženo krik, da smo brezverci in ateisti in od zdaj naprej tudi frazerji! Poslednji naziv jim vračamo s primernim spoštovanjem!

In še to rečemo, da se bo zadnje grozno prorokovanje „Slovenčevo“, ki nam obeta žalostno bodočnost in bridko maščevanje demokratiške dobe, ki bo nemara nastopila, toliko uresničilo, kakor se bodo uresničile sanje onih ljudi, ki menijo, da uživajo v objemu klerikalizma svobodne čase.

Ljudstvo nas ceni in je z nami, ker smo mi zanje. Mi mu hočemo prižgati luč vede in omike, a skrbno mu čuvamo dve dragoceni svetinji: ljubezen do materine besede in do Boga! A ne čuvamo jih samo, nego mi jih branimo in jih bomo branili do zadnje kaplje krvi!

Taki smo.

K sklepu še pristavljamo, da smo dobili ob branju tega „Slovenčevega“ članka prepričanje, da vlada v krogih, ki se sučejo okolo gospodov v njegovi redakciji, ona prezirljivost, ona neoznačljiva ošabnost, s katero gledajo naši krščanski prijatelji na nas uboge učiteljske pare. S tako aristokratskoponosnim in zaničljivim akcentom so namreč pisane one — fraze!

Dandanes si domišlja vsako človeče izmed klerikalne stranke, da sme, če nima drugega dela, pobrati kamen in ga zagnati v ljudsko šolo in svobomiselnost naše učiteljstvo. Pa počasi, počasi! Danes smo ljudje, ki živimo in ki imamo voljo in pogum. Pogum imamo in bojujemo se s poštenimi sredstvi, a to iz prepričanja, da ravnamo

prav in da delamo v imenu ogromne večine slovenskega in istrohvaškega učiteljstva.

Toliko se nam je zdelo vredno in potrebno povedati njemu, ki laže, da ima srce za ljudsko šolo in slovensko učiteljstvo in ki se slučajno, a to pomotoma imenuje za „Slovenca“.

Naš avancement.

Novoletni naš dar — „poznejša pomaknitev iz ene plačilne vrste v naslednjo višjo vrsto“ — nas je precej prese-netil. Trpke besede nam silijo v pero, a ohraniti hočemo mirno kri in le izpregovoriti nekaj besedi o tem „pomaknjenju“. A preden nadaljujemo te vrstice, prosimo one tovariše, katere zadenemo, da ne mislijo, da smo jim nevoščljivi, ker so bili „pomaknjeni“ v višjo vrsto, ne, privoščimo jim prav iz tovariškega srca, naj bi bili vsako leto tako srečni kakor so bili letos; nam ni tukaj za osebo, temveč le za princip, za naše pravice, za zakon, pred katerim smo vsi enaki.

„Pomaknitev“ iz II. v I. razred in iz III. v II. razred nas je popolnoma zadovoljila. Takisto nam je bila po volji „pomaknitev“ iz IV. razreda v III. razred in sicer pri prvih 14 pomaknjencih. Nikakor si pa ne moremo tolmačiti, in to nam mora vsak pritrditi, kdor ima le trohico pravicoljubnosti v sebi, kaki vzroki so vodili naš visoki deželni šolski svet pri ostalih štirih pomaknjencih. Eden je preskočil 40, oziroma 26 prednikov, ako se onih 14 odšteje, ki so tudi z novim letom „avanzirali“, drugi 56, oziroma 42, tretji 62, oziroma 48 in četrti celih 78, oziroma 64 prednikov.

Zakon z dne 1. vinotoka 1898 § 3, oddelek tretji, se pač glasi: „Poznejša pomaknitev iz ene plačilne vrste v naslednjo višjo vrsto se vrši pod istimi pogoji. Z ozirom na izvrstno službovanje in na posebne razmere službenega mesta se more učiteljsko osebje uvrstiti, odnosno premakniti v višjo plačilno vrsto tudi ne glede na službeni čas, vendar pa mora biti od izpraznjenih mest najmanj $\frac{4}{5}$ mest nameščenih po službenem času na prejšnje plačilne vrste.“

Kateri razlog je bil pri teh štirih „pomaknitvah“ merodajen, si ne moremo tolmačiti. Prvi gotovo ne. Zakaj ko bi bil prvi, bi ti štirje tovariši gotovo ne čakali l. 1900, temveč visoki c. kr. deželni šolski svet bi jih gotovo pomaknil že l. 1898., ko je sestavil status v oni razred, katerega so zaslužili že l. 1899., ker v enem letu se ne more službovanje tako poboljšati, da bi se kar preskakovalo 40, 56, 62 in celo 78 prednikov. Službene razmere se v enem letu tudi ne predrugačijo in ne poslabšajo tako, da bi vse poskočilo za 100%, saj so ti štirje „pomaknjenci“ vsi še vedno na enem in istem mestu ostali razen enega. Razen tega se mora pa pomisliti še to, da službujejo vsi štirje na jako dobrih krajih, kjer se da še precej zaslužiti s „postranskimi“ zaslužki, slednja dva imata celo zaslužek pri obrtno nadaljevalni šoli.*)

Iz tega torej lahko sklepamo, da so tu delovale višje moči. Tako delovanje pa vsestransko jako škoduje,

*) Eden dotičnikov je bil premeščen iz kraja, kjer je bil njegov materialni položaj prav ugoden, v kraj, kjer bi imel mnogo gmojne izgube. Torej je docela naravno, da si je mož prizadeval, da ni prišel z dežja pod kap. Moral pa je iti na novo mesto zato, ker ga je poslala dežela v šolo v Gradec, zato je bil primoran, se ji izkazati s tem za to izsolanje hvaležnega. Kar pa gre enemu, to sodi drugemu, in tako je to izboljšanje „osrečilo“ dva naša tovariša. Uredn.

zakaj visoki c. kr. deželni šolski svet izgubi jako mnogo na svojem ugledu glede nepristranosti, in učiteljstvo, ki zasluži že po svojih letih, da se pomakne v višji razred, se čuti užaljenega in izgublja polagoma veselje do onega nesebičnega delovanja v šoli in postane sčasoma popolnoma mehanizem, ki deluje le toliko, kolikor mora.

Organizacija učiteljstva.

III.

V naši domovini je dala povod k organizaciji različnih stanov največ duhovščina. Organizovana je stanovski že stoletja, posebno od tridentinskega koncila. Od takrat nastopa samozavestno po vsem svetu pod geslom: „Kdor ni z nami, ta je proti nam“. Od takrat se ponavljajo poskusi duhovščine, si pridobiti v javnem življenju odločilno ulogo. Najočitnejši izraz volje, si prisvojiti tako ulogo, je bil nastop jezuitskega reda, ki je imel glavno nalogo, vplivati na vladajoče in merodajne kroge, da se podvržejo odločilnemu vplivu klera. Sedaj si je izbrala drug smoter in nastopa duhovščina kakor prvovoditeljica krščanskega socializma z namenom, pridobiti si široke mase. Ideje, katere imajo privlačno silo, so iste kakor one socialnih demokratov z nelogičnim primeskom, da naj se vrši splošni socialni preobrat v znamenju ljubezni in križa. Noben stan ni po svoji vzgoji tako malo pripravljen za nastop v javnem življenju kakor duhovski stan. Najmanj bi bilo ravno o zastopnikih tega stanu pričakovati, da se deleže in silijo v politično življenje. To daje misliti učiteljstvu, ki je razsejano ravno tako široko med mase kakor duhovščina, ki ima iste idealne namene, mikati in dvigati ljudstvo, da se poslužuje onega sredstva, kakor se ga je duhovščina, ako si hoče priboriti enako veljavo. Res je, da bi vsaka država izborna uspevala, in bi različne stranke, liberalne, klerikalne, socialne itd. kot nepotrebne preminule, ako bi vsak stan, duhovski, učiteljski, sodniški, odvetniški itd. idealno vršil svojo nalogo. Vsi ti stanovi v celokupnosti svoji bi podajali tako enoten organizem, da ne bi bilo treba posebnih političnih strank, ki bi poganjale posamezne dele javnega življenja. Duhovščina drugim stanovom nasproti tudi zavzema vedno stališče, da ni treba posebne organizacije tega in onega stanu; in zadnji „Primorski list“ v Gorici se izrečno protivi, da bi sploh obstajal klerikalizem, t. j. posebna politična organizacija duhovščine, in bi bilo baje govoriti v enakem smislu tudi o advokatizmu, o notarizmu itd.; v eni sapi pa trdi: „Duhovniki smo poslanci božji, in po našem stanu nam gre ne le pravica, ampak tudi dolžnost, da segamo v javno življenje.“ Učiteljstvo se je že mnogo izkoriščalo pod geslom, naj osredotoči svoje sile v šoli, v strokovni izobrazbi, in da kot ugledni učitelji veljajo tudi dovolj v občini in državi. To vedno priporočilo višjih šolskih oblastnij, katerim seveda iz vsega srca pritrjujejo gg. duhovniki s svojega posebnega stališča, je učiteljstvo privedlo po veliki večini do prepričanja, da res ni treba učitelju skrbeti za drugo nego za naraven razvoj šole in za svojo strokovno izobrazbo. Rezultat tega stremljenja učiteljstva po 30 letnem obstanku novega šolskega zakona pa je ta, da je učiteljstvo le malo pomena pridobilo v javnem življenju, vsaj razmeroma z duhovščino, in da je še ona veljava, katero je pridobilo, pridobitev posebne organizacije učiteljstva,

katera sega čez meje strokovne izobrazbe, organizacije, katera naglaša, da gre učiteljstvu beseda tudi v javnem življenju. Pri občnem zboru „Zaveze slov. učit. društev“ v Gorici je učiteljstvo javno proglasilo svoje stremljenje po političnem vplivu s tem, da se je v tem političnem položaju, kakor je danes v naši slovenski domovini, izreklo prav odločno za liberalno z izvolitvijo častnih članov. mestnega župana ljubljanskega, Ivana Hribarja in dr. Ivana Tavčarja. Priznalo je s tem nastopom, da učiteljstvo nima iskati opore pri duhovščini, in s tem, da se ima naslanjati na posvetno inteligenco pod načeli svobode in napredka. Ako pa je „Zaveza učiteljskih društev“ na tako slovesen način objavila, h kateri stranki naj pripadajo nje člani, mora storiti „Zaveza“ tudi drugi korak, da učitelje praktično navaja, da postanejo kakor duhovniki propagatorji vsak gori označenih idej. Učiteljstvo, izrekajoč se solidarnim s posvetno inteligenco, je prestopilo že itak meje, katere si stavlja strokovna organizacija.

Učitelji so v istini le prvi organizmi, ki naj vplivajo na ljudstvo v naprednem smislu. Gre se zato, kako te organizme družiti, da pridobe enotno vodstvo in voljo, po kateri pridejo do zaželenega vpliva vsaj vzporedno z onim duhovščine. Tu naj služi učiteljem v zgled, kako nastopa duhovščina. Po eni strani naglašajo, da oni ne žele prevlade svojega stanu nad drugimi; po drugi pa iščejo vsake prilike, da pridobe vplivna mesta v javnem življenju, v občini, v deželnem in državnem zastopu; da si to pridobe, zapuščajo tesne meje strokovne svoje izobrazbe ter se trudijo, da si prisvoje vse ono znanje, s katerim lahko segajo v javno življenje. Učiteljstvo v naši slovenski domovini povsod uvideva, da se duhovniki nudijo kot svetovalce prostemu ljudstvu v najmnogotežjih zadevah. Ako ima kmet pravdo, dobi prva navodila največkrat pri duhovniku; ravno tako gre kmet vprašat duhovnika v davčnih in še bolj v volilnih zadevah. Pri zadružnih stvareh, pri gospodarskih vprašanjih je postala duhovščina že skoro odločilen faktor. Na deželi brez nje skoro ni mogoča posojilnica, gospodarska zadruga in konsumno društvo. Duhovniki trde torej, da so poslanci božji, ali da si vzdržujejo svoj vpliv med širokimi masami, se jim ne zdi odveč, baviti se s prav vsakdanjimi rečmi, ter opravljajo če treba tudi posel trgovskega opravnika v zadružni prodajalnici. Da si vpliv pri vseh takih vprašanjih prilaste in ohranijo, je duhovnikom treba, da se v tem smislu tudi pripravijo in izobrazijo. Naj si le ogleda učitelj pri marsikterem župniku njega biblioteko, katera gotovo obsega naša gospodarska vprašanja, dobi v nji pa tudi celo Manzovo zbirko zakonov, da ve odgovoriti svojemu župljanu pri vsaki priliki, kako se naj vede. Tako naj si učiteljstvo skuša po isti poti pridobiti dotiko z občani.

Posamezni predmeti učiteljskega so urejeni tako, da se učitelji izobrazujejo v vseh strokah današnje vede, kolikor je ista potrebna za splošno izobrazbo ljudstva. Kakor je namen učenja v gimnaziji ta, da razvija in vodi razum učenca, da se isti šele pozneje, ko pride že do precej zrele dobe, odloči za eno ali drugo stroko, tako naj bi učiteljske učitelja pripravljalo vsestransko za življenje. Kolikor več strok pa mu podaja, toliko ožji krog mora imeti pri vsaki in v nji razvijati le temeljna načela, temeljne pojme. Bilo bi preveč, zahtevati od učitelja, da bi poleg toliko strok, katere obsega učiteljske, izven tega temeljito razširjeval svoje znanje še na druge